

УДК 332.122

ДИНАМІКА СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ СПОЖИВЧИХ СУКУПНИХ ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ ТА ЧЕХІЇ

Лойко Д.М.

кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри теоретичної та прикладної економіки
Чернігівського національного технологічного університету,
м. Чернігів, вулиця Шевченка, 95, 14000, Україна
тел.: (066)-269-10-60, e-mail.: Loyko_d@i.ua
ORCID: 0000-0002-2443-2719, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-31-35>

DYNAMICS OF THE STRUCTURE OF CONSUMPTION OF COMPREHENSIVE EXPENDITURE OF HOUSEHOLDS IN UKRAINE AND CZECH REPUBLIC

D. Loiko

Ph.D. in Economics, associate professor, Doctorate in the Department of Theoretical and Applied Economics
Chernihiv National Technological University,
Chernihiv, street Shevchenko, 95, 14000, Ukraine
tel.: (066)-269-10-60, e-mail.: Loyko_d@i.ua
ORCID: 0000-0002-2443-2719, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-31-35>

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан та тенденції структурних зрушень споживчих сукупних витрат домогосподарств двох країн: України та Чехії. Зроблено висновок про зростання сукупних ресурсів домогосподарств України за період 2010-2017 рр. на 82,64% і відповідно зростання витрат за той же період на 86,88 %. Перевищення динаміки зростання середньомісячних витрат над середньомісячними доходами на одне домогосподарство України склало 4,24%. Питома вага споживчих витрат домогосподарств України у 2017 р. склала 93,0% від загальних витрат. Зроблено висновок, що майже всі фінансові ресурси домогосподарств України витрачаються на споживання. Валовий грошовий дохід на людину в рік в Чехії за період 2013-2017 рр. зріс на 19,67 %, сукупні витрати на споживання за той період зросли на 8,35 %. Перевищення динаміки зростання доходів на одну людину в рік над зростанням витрат у домогосподарствах Чехії склало 11,32 %. Зроблено висновок про можливість накопичення фінансових ресурсів у домогосподарствах Чехії. До найбільш вагомих статей бюджету витрат домогосподарств України у 2017 р. віднесено: «продукти харчування та безалкогольні напої» - 51,2 %, «житло, вода, електроенергія, газ» - 14,1%; «охорона здоров'я» - 4,3 %. Найбільш вагомі статті бюджету домогосподарств Чехії у 2017 р. склали: «житло, вода, електроенергія, газ» - 14,1 %; «продукти харчування та безалкогольні напої» - 19,9 %; «різні товари і послуги» - 11,8 %. Результатами порівняльного аналізу доведено, що домогосподарства Чехії у 2017 р. витратили більше, ніж домогосподарства України за наступними статтями: «різні товари і послуги» - 9,2%, «відпочинок і культура» - 8,1%, «житло, вода, електроенергія, газ» - 6,7 %, «транспорт» - 7,3 %, «ресторани і готелі» - 3,4%, «зв'язок» - 1,8 %. На продукти харчування чеські родини витрачають менше українських на 31,3 %. Зроблено висновки, що рівень життя домогосподарств Чехії вищий ніж рівень життя домогосподарств України.

Ключові слова: Україна, Чехія, домогосподарства, споживчі витрати, динаміка зрушень, якість життя населення.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 3, бібл.: 8

Annotation. The article considers the current state and trends of structural shifts in consumer aggregate household expenditures of two countries: Ukraine and the Czech Republic. It is concluded that the growth of aggregate household resources of Ukraine for the period of 2010-2017 by 82.64% and, accordingly, the growth of expenses for the same period by 86.88%. Exceeding the dynamics of growth of average monthly expenditures on average monthly incomes per household of Ukraine was 4.24%. The share of consumer expenditures of households in Ukraine in 2017 amounted to 93.0% of total expenditures. It is concluded that almost all financial resources of households in Ukraine are spent on consumption. Gross cash income per person per year in the Czech Republic for the period 2013-2017 grew by 19.67%, total consumption expenditures for that period increased by 8.35%. Exceeding the dynamics of income growth per person per year over the growth of expenditures in households in the Czech Republic amounted to 11.32%. The conclusion is drawn about the possibility of accumulation of financial resources in households in the Czech Republic. The most significant items of the budget expenditures of households in Ukraine in 2017 include: "food and soft drinks" - 51.2%, "housing, water, electricity, gas" - 14.1%; "Health care" - 4.3%. The most significant budget items for households in the Czech Republic in 2017 were: "housing, water, electricity, gas" - 14.1%; "Food and non-alcoholic beverages" - 19.9%; "Various goods and services" - 11.8%. The results of the comparative analysis have shown that households in the Czech

Republic in 2017 spent more than households in Ukraine on the following items: "various goods and services" - 9.2%, "recreation and culture" - 8.1%, "housing, water, electricity, gas" - 6.7%, transport - 7.3%, restaurants and hotels - 3.4%, "communications" - 1.8%. For food, Czech families spend less on the Ukrainian by 31.3%. It is concluded that the living standards of households in the Czech Republic are higher than the living standards of Ukrainian households.

Key words: *Ukraine, Czech Republic, households, consumer expenditures, dynamics of shifts, quality of life of the population.*

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 3, bibl. : 8

Постановка проблеми. Сучасна глобалізована світова економіка констатує нарощування темпів споживання у всьому світі. За дослідженнями економістів обсяги споживання різних товарів та послуг із року в рік зростають, тому споживчий сектор економіки значно впливає на національну економіку в цілому. Домогосподарства виступають повноцінними і самостійними учасниками відносин на споживчому ринку України. Враховуючи євроінтеграційне спрямування розвитку української економіки варто порівняти споживчі витрати українських домогосподарств та домогосподарств європейської країни, наприклад, Чехії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях зарубіжних та вітчизняних вчених значна увага приділена питанням теоретико-методичного характеру оцінки життєвого рівня населення, його взаємозалежності від рівня економічного розвитку країни, визначення масштабів бідності в країні, формуванню соціальної політики. Дослідженню ресурсів та витрат домогосподарств присвячені праці вчених: Кізими Т.О. [1], Рамського А.Ю. [2], Червоної С.П. [3], Сидорової А.В. [4], Коваленко А.О. [4], Чабан Г.В. [5], Ревенко А.П. [6] та інших.

Враховуючи дослідження вчених, які присвячені динаміці рівня та якості життя населення України, за умови євроінтеграційного спрямування розвитку української економіки, доцільно провести дослідження щодо порівняння споживчих сукупних витрат домогосподарств України та європейської країни, наприклад, Чехії.

Формування цілей статті. Дослідження основних тенденцій та структурних зрушень у споживчих сукупних

витратах домогосподарств України та Чехії як характеристики якості життя населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Динаміка сукупних споживчих витрат українських та європейських домогосподарств, зокрема домогосподарств Чехії, є віддзеркаленням економічних та соціальних змін, які відбуваються у суспільстві під впливом різних чинників. За проведеним аналізом доходів та витрат домогосподарств України за період 2013 – 2017 рр. можна зробити наступні висновки. Сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство за досліджуваний період зросли на 82,64 %. Сукупні витрати в середньому на місяць на одне домогосподарство за досліджуваний період зросли на 86,88 %. Темпи зростання витрат перевищили темпи зростання ресурсів на 4,24 % (табл. 1).

У домогосподарствах Чехії валовий сукупний дохід на 1 людину в рік за період 2013 – 2017 рр. зріс на 19,67 %. Витрати на споживання на одну людину в рік за цей же період зросли на 8,35 % (табл. 1). Темпи зростання доходів перевищили темпи зростання витрат на 11,32 %. Можна зробити висновок про можливість накопичення фінансових ресурсів у домогосподарствах Чехії за досліджуваний період.

Виділено найбільш вагомні статті для бюджетів домогосподарств України і Чехії у 2017 р. (табл.2). Для домогосподарств України це: «продукти харчування та безалкогольні напої» - 51,2%, «житло, вода, електроенергія, газ» - 14,1%; «охорона здоров'я» – 4,3 %. Для домогосподарств Чехії це: «житло, вода, електроенергія, газ» - 20,8%, «продукти харчування та безалкогольні напої» - 19,9%, «різні товари та послуги» - 11,8%.

Таблиця 1

Динаміка сукупних витрат домогосподарств України за період 2010-2017 рр.

Показник	2013	2014 ¹	2015 ¹	2016 ¹	2017 ¹	Відхилення даних 2017 від 2010, %
Україна						
Сукупні ресурси в середньому на місяць на одне домогосподарство, грн.	4470,5	4563,3	5231,7	6238,8	8165,2	82,64
Сукупні витрати в середньому на місяць на одне домогосподарство, грн.	3820,3	4048,9	4952,0	5720,4	7139,4	86,88
Чехія						
Валовий грошовий дохід на людину в рік (CZK)	166087	177430	183536	192575	198764	19,67
Витрати на споживання на людину в рік (CZK)	116244	120827	122049	122467	125947	8,35

Примітки: 1 – офіційні дані за 2014-2017 рр. наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя;
Джерело: складено автором за даними [7,8]

За проведеним порівняльним аналізом динаміки структурних зрушень споживчих

витрат домогосподарств України та Чехії за період 2013-2017 рр. (табл. 2) можна зробити наступні висновки.

Таблиця 2

Динаміка структурних зрушень споживчих витрат домогосподарств України та Чехії за період 2012-2017 рр., %

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	Відносна зміна (2017/2013), %
Продукти харчування та безалкогольні напої						
Україна	50,1	51,9	52,6	49,8	51,2	2,19
Чехія	19,3	20,2	20,3	20,0	19,9	3,11
Алкогольні напої, тютюн						
Україна	3,5	3,4	3,1	2,9	3,0	- 14,29
Чехія	2,8	2,8	2,8	2,9	2,9	3,57
Одяг та взуття						
Україна	5,9	6,0	5,7	5,6	5,3	- 10,17
Чехія	5,0	4,7	4,9	5,0	5,1	2,0
Житло, вода, електроенергія, газ						
Україна	9,5	9,4	11,7	16,0	14,1	48,42
Чехія	21,7	22,2	21,5	21,1	20,8	- 4,15
Побутова техніка та ремонт						
Україна	2,3	2,3	2,0	1,7	2,0	-13,04
Чехія	6,2	5,5	5,7	6,0	6,1	- 1,61
Охорона здоров'я						
Україна	3,4	3,6	3,7	4,2	4,3	26,47
Чехія	2,7	2,6	2,6	2,6	2,6	- 3,70
Транспорт						
Україна	4,3	4,3	3,7	3,6	3,7	-13,95
Чехія	10,7	11,0	10,5	10,5	11,0	2,80
Зв'язок						
Україна	2,8	2,8	2,4	2,3	2,3	-17,86
Чехія	4,6	4,3	4,2	4,2	4,1	-10,87
Освіта						
Україна	1,2	1,1	1,1	1,0	1,1	- 8,33
Чехія	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	- 28,57
Відпочинок і культура						
Україна	2,1	1,8	1,5	1,4	1,4	- 33,33
Чехія	10,2	9,3	9,5	9,4	9,5	- 6,86
Ресторани і готелі						
Україна	2,5	2,3	2,0	2,2	2,3	- 8,0
Чехія	5,0	5,2	5,3	5,6	5,7	14,0
Різні товари і послуги						
Україна	2,6	2,7	2,7	2,5	2,6	-
Чехія	11,1	11,6	12,0	12,1	11,8	6,31

Примітки:
1 – офіційні дані за 2014-2017 рр. наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя;
Джерело: складено автором за даними [7,8]

Аналіз динаміки структурних зрушень споживчих витрат домогосподарств України за період 2013-2017 рр. (табл. 2) дозволив зробити наступні висновки. Найбільші темпи зростання за досліджуваний період мали наступні статті витрат: «житло, вода, електроенергія, газ» - 48,42%, «охорона здоров'я» – 26,47%, «продукти харчування та безалкогольні напої» - 2,19%. Інші статті витрат домогосподарств України мали тенденції до зниження. Найбільші темпи зростання у витратах домогосподарств Чехії за досліджуваний період мали наступні статті витрат: «ресторани та готелі» - 14,0 %, «різні товари та послуги» - 6,31%. «алкогольні напої і тютюн» - 3,57%, «продукти харчування та безалкогольні напої» - 3,11%,

«транспорт» - 2,80%, «одяг та взуття» - 2,0%. Інші статті витрат домогосподарств мали тенденцію до зниження. У витратах домогосподарств України сукупна питома вага статей «продукти харчування та безалкогольні напої» «житло, вода, електроенергія, газ», «охорона здоров'я» склала у 2017 р. 69,6 % від загальних споживчих витрат. Домогосподарства Чехії менше витрачають на забезпечення базових потреб своїх сімей і більше витрачають на подорожі, готелі, ресторани, відпочинок і культуру.

Результати порівняльного аналізу витрат домогосподарств за питомою вагою окремих статей сукупних витрат дозволяють зробити наступні висновки (табл.3).

Таблиця 3

Результати порівняльного аналізу статей витрат домогосподарств України та Чехії за період 2012-2017 рр., %

Статті витрат	Домогосподарства України	Домогосподарства Чехії	Абсолютне відхилення показників, +/-
Продукти харчування та безалкогольні напої	51,2	19,9	-31,3
Алкольні напої, тютюн	3,0	2,9	- 0,1
Одяг та взуття	5,3	5,1	- 0,2
Житло, вода, електроенергія, газ	14,1	20,8	6,7
Побутова техніка та ремонт	2,1	6,1	4,1
Охорона здоров'я	4,3	2,6	- 1,7
Транспорт	3,7	11,0	7,3
Зв'язок	2,3	4,1	1,8
Освіта	1,1	0,5	- 0,6
Відпочинок і культура	1,4	9,5	8,1
Ресторани і готелі	2,3	5,7	3,4
Різні товари і послуги	2,5	12,1	9,2

Примітки:

1 – офіційні дані за 2014-2017 рр. наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя;
 Джерело: складено автором за даними [7,8]

Стаття витрат «продукти харчування та безалкогольні напої» має найбільше відхилення у витратах домогосподарств двох країн. Чеські родини витрачають на продукти харчування на 31,3 % менше, ніж українські родини. На наступні статті домогосподарства Чехії витратили у 2017 р. більше, ніж домогосподарства України, а саме: «різні товари і послуги» - 9,2%, на «відпочинок і культуру» - 8,1%, на сплату комунальних послуг – 6,7 %, на «транспорт» - 7,3 %, на «ресторани і готелі» - 3,4%, на «зв'язок» - 1,8 %.

Висновки. За результатами проведеного аналізу структурних змін у споживчих витратах домогосподарств України та Чехії можна зробити наступні висновки.

Домогосподарства України витрачають більшу частину своїх ресурсів на забезпечення базових потреб своїх сімей: продукти харчування, житло, вода, газ, електроенергія, охорона здоров'я. Сукупні витрати на ці статті склали у 2017 р. 69,6% бюджетів домогосподарств. Домогосподарства Чехії на аналогічні статті витратили у 2017 р. тільки 43,3 % від загальних сукупних витрат. Домогосподарства Чехії за період 2013-2017 рр. витрачали більше ресурсів на різні товари і послуги, відпочинок і культуру, ресторани і готелі, транспорт, зв'язок. За проведеним порівняльним аналізом сукупних споживчих витрат домогосподарств України і Чехії за період 2013-2017 рр. можна зробити висновок, що

рівень життя домогосподарств Чехії вищий, ніж домогосподарств України.

Література:

1. Кізіма Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку : навчальний посібник. Київ : Знання, 2010. 431 с.
2. Рамський А.Ю. Інвестиційний потенціал домогосподарств : монографія. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. 352 с.
3. Червона С.П. Ресурси і витрати домогосподарств України: аналіз структури та структурних зрушень. *Формування ринкових відносин в Україні* : збірник наукових праць. Київ, 2016. № 3 (178). С. 95-100.
4. Сидорова А.В. Доходи та витрати населення: статистичне оцінювання, моделювання та прогнозування. *Фінанси, облік, банки* : збірник наукових праць. Київ, 2017. № 1(22). С. 154-162.
5. Чабан Г.В. Вплив домогосподарств на соціально-економічний розвиток України. *Економіка і суспільство* : журнал. 2017. № 12. С. 159-162.
6. Ревенко А.П. Доходи та витрати домогосподарств України за період 2015 – перша половина 2016 року. *Статистика України*. 2016. № 4. С.33-43.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. Доходи та умови життя. URL : www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 25.08.2018).
8. Чеський статистичний уряд. Статистична інформація. URL : https://www.czso.cz/csu/czso/zivotni_uroven_spotreba_domacnosti_prace (дата звернення 25.08.2018).

Reference:

1. Kizyma T.O. Finansy domohospodarstv: suchasna paradyhma ta dominanty rozvytku : navchalnyi posibnyk. Kyiv : Znannia, 2010. 431 s.

2. Ramskyi A.Iu. Investytsiyni potensial domohospodarstv : monohrafiia. Kyiv : Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 2014. 352 s.

3. Chervona S.P. Resursy i vytraty domohospodarstv Ukrainy: analiz struktury ta strukturykh zrushen. Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini : zbirnyk naukovykh prats. Kyiv, 2016. № 3 (178). S. 95-100.

4. Sydorova A.V. Dokhody ta vytraty naselennia: statystychnе otsiniuvannia, modeliuvannia ta prohnozuvannia. Finansy, oblik, banky : zbirnyk naukovykh prats. Kyiv, 2017. № 1(22). S. 154-162.

5. Chaban H.V. Vplyv domohospodarstv na sotsialno-ekonomichnyi rozvytok Ukrainy. Ekonomika i suspilstvo : zhurnal. 2017. № 12.

S. 159-162.

6. Revenko A.P. Dokhody ta vytraty domohospodarstv Ukrainy za period 2015 – persha polovyna 2016 roku. Statystyka Ukrainy. 2016. № 4. S.33-43.

7. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Statystychna informatsiia. Dokhody ta umovy zhyttia. URL : www.ukrstat.gov.ua (data zvernennia 25.08.2018).

8. Cheskyi statystychnyi uriad. Statystychna informatsiia. URL : https://www.czso.cz/csu/czso/zivotni_uroven_spotreba_domacnosti_prace (data zvernennia 25.08.2018).

Стаття надійшла до редакції 02.12.2018 р.